

НАУКОВИЙ ПАРК ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ ДИВЕРГЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

Анотація. У статті здійснено моніторинг наукових парків світу та України. Досліджено позитивні аспекти їхнього розвитку та визначено ризики. Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування наукових парків в Україні. Розроблено пропозиції щодо подальших шляхів їх діяльності.

Ключові слова: науковий парк; дивергенція; нормативно-правове забезпечення; інноваційна діяльність; інноваційний продукт.

SCIENCE PARK AS ONE OF THE WAYS TO OVERCOME DIVERGENCE IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Abstract. The article monitors the science parks of the world and Ukraine. The positive aspects of their development are studied and the risks are identified. The analysis of normative-legal maintenance of functioning of science parks in Ukraine is carried out. Proposals for further ways of their activity have been developed.

Key words: science park; divergence; regulatory and legal support; innovation activity; innovative product.

Сьогодні в розвинених країнах стимулювання підприємництва базується на існуючому законодавстві та контролі відповідними інститутами влади виконання цілеспрямованих програм, які сприяють розвитку малого і середнього бізнесу за рахунок функціонування нових організаційних форм інноваційної діяльності, серед яких вирізняють наукові парки. Відповідно до чинного законодавства України (Закон України "Про наукові парки", 2009 р.) науковий парк – “юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку” [1]. Крім Закону України "Про наукові парки", створення та розвиток наукових парків в Україні регламентується законами України “Про вищу освіту”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про інноваційну діяльність”, “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”, а також Господарським та Цивільним кодексами України, іншими нормативно-правовими актами [2-7].

Метою функціонування наукового парку відповідно до чинного законодавства України є “розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках” [1].

Функції наукового парку відповідно до чинного Закону України "Про наукові парки" полягають у [1]: “створенні нових видів інноваційного продукту, здійсненні заходів щодо їх комерціалізації, організації та забезпеченні виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції; інформаційно-методичному, правовому та консалтинговому забезпеченні засновників і партнерів наукового парку, наданні патентно-ліцензійної допомоги; залученні студентів, випускників, аспірантів, науковців та працівників вищого навчального закладу та/або наукової установи до розроблення і виконання проектів наукового парку; сприянні розвитку та підтримці малого інноваційного підприємництва; організації підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів наукового парку; залученні і використанні у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримці наукоємного виробництва; захисті та представництві інтересів засновників і партнерів наукового парку в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання під час організації та виконанні проектів наукового парку в межах, визначених установчими документами наукового парку; розвитку міжнародного і вітчизняного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності,

сприянні залученню іноземних інвестицій; виконанні інших функцій, не заборонених законодавством України”.

На сьогодні наукові парки зосереджені у багатьох країнах світу, у тому числі у Бельгії, Бразилії, Великій Британії, Ізраїлі, Індії, Італії, Китаї, Малайзії, США, Таїланді, Японії, Франції, Швейцарії, Україні тощо. Одним з найперших наукових парків у світі була “Кремнієва долина” (США), створення і розвиток якого пов'язаний із Стенфордським університетом. На його території зосереджені високотехнологічні компанії, які займаються розробкою та виробництвом комп'ютерів, їх складових, а також приладів мобільного зв'язку, біотехнологій тощо. Це понад 20 найбільших світових компаній, серед яких “Apple”, “Cisco”, “3Com”, “Google”, “Sun”, “Yahoo” тощо. Компанії генерують близько 200 млрд. дол. США за рік у вигляді своєї прибутків.

Іншим прикладом є науковий парк “Шосе – 128” (США), який спеціалізується на електронній промисловості. Контакти місцевих університетів (Массачусетський, Гарвардський) з промисловістю інтенсивні, реалізуються у таких формах як контракти, дослідження. Консультації, продаж університетами ліцензій промисловим підприємствам. На території наукового парку функціонує 4000 підприємств, які обслуговує 250 тис. осіб. Діяльність наукового парку коригується державними програмами “Вибір на користь конкурентоспроможності”, а також “Федеральне партнерство розширення виробництва”, спрямовані на поширення високих технологій в традиційних галузях промисловості.

Ще одним цікавим прикладом є діяльність “Трикутного дослідного парку” (США), на території якого зосереджено 40 підприємств, а чисельність працюючих становить 27 тис. осіб. У рамках наукового парку діють 5 видів податкових пільг, які сприяють промислому зростанню, а також 14 видів допомоги промисловим підприємствам (проведення ННТР, навчання і перекваліфікація персоналу, придбання модернізованого обладнання тощо).

На сьогодні існує і “Кремнієва долина Китаю” – “Чжунгуаньцунь”, яка вабить молодих спеціалістів, що одержали вищу освіту за кордоном. Науковий парк створено у 1980-х роках дослідником Чень Чуньсяном. Науковий парк концентрується на території Академії наук КНР, Пекінського університету, Політехнічного університету та інших відомих інститутів. До кінця 1986 р. в його межах працювало понад 100 компаній, які освоювали електронну техніку, займалися маркетингом. У 1990 р. тут відкрито район освоєння науки і техніки “Чжунгуаньцунь” державного значення, на території якого зосереджено 5 парків: інформаційної промислової база “Шанді” ($S = 1,8 \text{ км}^2$), експериментальна база “Юнфен” ($S = 4 \text{ км}^2$), а також парки “Фентаюань”, “Чанпіньюань”, “Ічжуань”. В них працює понад 8 тис. підприємств, серед яких левову частку (понад 50,0%) становлять підприємства з випуску електроніки.

Як свідчить міжнародний досвід на світовій арені вирізняється декілька моделей функціонування наукових парків, серед яких прийнято вирізнити [8-9]:

➤ “Американську” (в основу покладено державне фінансування та використання інвестицій юридичних осіб; нововведення розробляються до стадії технічного прототипу; незначна орендна плата за землю, споруди, доступ до лабораторного обладнання та послуг). За такою моделлю функціонують найбільш відомі в світі наукові парки, створені у США та Великій Британії.

➤ “Японську” (наукові парки створено за рахунок залучення коштів держави; розташовані у великих містах, загальна площа яких становить не більше 500 м^2 ; на території наукового парку зосереджено науково-промислові комплекси, університети, науково-дослідні інститути; є розвинена культурна, рекреаційна та транспортна інфраструктура). Дана модель наукових парків функціонує на території Японії (м. Кагосіма, Токіо, Убе, Хіросіма, Цукуба).

➤ “Змішану” (поєднує особливості розвитку наукових парків за “американською” та “японською” моделями). Особливості функціонування даної моделі простежуються на території Франції.

Процес формування наукових парків характеризується проявом двох фаз [10]: інституціональної – створюється господарська (будують готелі, підприємства, магазини та ресторани, банки) та дослідницька інфраструктури; підприємницької – розпочинається через декілька років після інституційної фази. Остання фаза вирізняється економічним зростанням функціонування наукового парку (створюються нові робочі місця, виникають інкубатори бізнесу та дрібні інноваційні компанії, спостерігається функціонування консультативних та обслуговуючих організацій).

Як засвідчує світовий досвід, існує декілька джерел фінансування функціонування наукового парку, серед яких вирізняють: кошти статутного та інших джерел наукового парку; фінансові

надходження від діяльності наукового парку; інвестиції, надані науковому парку; благодійні внески для розвитку наукового парку та забезпечення реалізації проектів наукового парку; кошти державного та місцевого бюджетів; кошти замовників; інші надходження, не заборонені законодавством будь-якої країни.

Найбільш цікавим джерелом фінансування створення та розвитку наукових парків на світовій арені для України за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів є досвід Великої Британії (62%), Німеччини (78%), Франції (74%), Нідерландів (близько 70%) та Бельгії (близько 100%) [10].

В результаті проведеного аналізу зарубіжного досвіду створення та розвитку наукових парків, отриманий результат говорить про те, що розвинені держави приділяють функціонуванню наукових парків значну увагу за рахунок того, що їх діяльність сприяє перетворенню результатів науково-технічних робіт в нові конкурентоспроможні товари, послуги, підготовці висококваліфікованих фахівців для інноваційної діяльності, створенню малих і середніх інноваційних підприємств, зменшенню інноваційного циклу від ідеї до товару та ін. Позитивний досвід функціонування наукових парків може бути використано щодо їх розвитку в Україні з урахуванням національних особливостей і інтересів.

На даний момент в Україні зареєстровано 26 наукових парків. Сучасна ситуація в сфері функціонування наукових парків як спеціальних форм інноваційної діяльності в Україні характеризується наявністю проблем, що вимагають термінового прийняття рішень. Зокрема, найбільш важливими з них є:

- недосконалість договірно-правових відносин в частині регулювання питань використання земельних ділянок державної та комунальної власності, на яких можуть бути створені наукові парки (в частині використання виключно договорів оренди землі);

- відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах наукового парку;

- недосконалість норм чинного законодавства, зокрема - в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування наукових парків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на обладнання, устаткування та комплектуючих до них матеріалів та ін.

Зазначені проблеми потребують термінового вирішення. Зокрема це стосується питань:

- вдосконалення чинного законодавства і впровадження таких заходів державної підтримки розвитку наукових парків, як: кадрового забезпечення (збільшення чисельності підготовлених менеджерів в науково-технологічній сфері, підготовка на замовлення

- наукових парків високоспеціалізованих фахівців, підвищення кваліфікації зайнятих в сфері виробництва наукомісткої продукції і високих технологій та ін.);

- надання державної фінансової підтримки для розвитку наукових парків та оновлення матеріально-технічної бази;

- розробки ефективного механізму взаємодії науки-бізнес-влада, в тому числі через систему електронного урядування та створення онлайн-послуг;

- інтернаціоналізації національних наукових парків і їх включення в глобальні інноваційні мережі шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій та розвитку співробітництва з іноземними науковими парками;

- здійснення досліджень щодо перспектив розвитку наукових парків, розробка програм і систем оцінки результатів їх функціонування та ін.

Виконання запропонованих заходів дозволить не тільки зберегти наукові парки в Україні, а й сприятиме їх продуктивному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про наукові парки" [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>

2. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>

3. Закон України "Про інвестиційну діяльність" [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

4. Закон України “Про інноваційну діяльність” [Електронний ресурс]. – Доступний з : [http : // www. zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15](http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15)
5. Закон України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” [Електронний ресурс]. – Доступний з : [http : // www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-v](http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-v)
6. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з : [http : // www.zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15](http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15) <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15>
7. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з : [http : // www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15](http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
8. Миролобова Т.В., Суханова П.А. Зарубежный опыт развития инновационной инфраструктуры университетов в региональных инновационных системах // *Фундаментальные исследования*. – 2013. - №1. – С.215-220.
9. Порівняння особливостей технологічних парків [Електронний ресурс]. – Доступний з : [http : // www. ekonomikam.com/ecfins-292-1.html](http://www.ekonomikam.com/ecfins-292-1.html)
10. Научные парки: новая форма объединения науки и производства // *Международные обзоры: клиническая практика и здоровье*. – 2013. - №4. – С.134-144.

Бойко Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу інноваційної політики, економіки та організації високих технологій, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, Київ, e-mail: bhelen@ukr.net

Boiko Olena M., PhD in Economics, Senior Researcher, Leading Researcher Fellow of the Department of Innovation Policy, Economics and Organization of High Technologies, State Organization "Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: bhelen@ukr.net